

חיסול יחיא סינואר ❓ תנאי הכרחי להשמדת חמאס ברצועת בעזה

written by פרופ' קובי מיכאל | 26.08.2024

טרם השחרור בעסקת שליט (אוקטובר 2011) היה יחיא סינואר המנהיג הבלתי מעורער של האסירים הפלסטינים. מאז שחרורו ושובו לרצועת עזה ביסס את מעמדו כמנהיג של חמאס ברצועת וכגורם המשפיע ביותר על הנהגת חמאס בכללותה. דרכו לא הייתה סוגה בשושנים וחינו גם סר בעיני חלק מבכירי ארגון, דוגמת ח'אלד משעל וצאלח אלעארורי, שמוצאם מיהודה ושומרון, כמו גם בעיני יריבים מבית ברצועת עזה ובראשם אסמאעיל הנייה. בבחירות 2021 לתפקיד מנהיג חמאס ברצועת עזה, כשהתמודד סינואר לקדנציה השנייה (לקדנציה הראשונה נבחר ב-2017), כמעט הפסיד את הבכורה למתמודד אלמוני יחסית (נזאר עוואדאללה) ונזקק לשלושה סבבים ואולי גם להפעלת כוח ואיומים כדי לזכות ברוב הנדרש.

אלא שלמרות המהמורות שבדרך, הוא הצליח להנהיג את הארגון ברצועת עזה ביד רמה, כשהוא אינו מהסס לחלוק על דעת הנהגת החוץ של הארגון ולפעול בניגוד לדרכה. סינואר, שנתפס כמנהיג אותנטי, חבר למוחמד דיף, מי שהיה חבר ילדותו ומקורב אליו מאוד, ויחד איתו חיזק מאוד את הזרוע הצבאית של הארגון. הוא תכנן והוציא לפועל, יחד עם קבוצה מצומצמת מאוד שכללה את מוחמד דיף ואת אחיו מוחמד סינואר ועוד מעטים, את מתקפת 7 באוקטובר, מבלי לעדכן את הנהגת החוץ. את עצמאותו ואת מעמדו הוכיח גם בהתייחס למשא ומתן בנושא החטופים, כשהוא מעדיף את הערוץ המצרי על פני הערוץ הקטרי. ההחלטות הסופיות בנוגע לכך התקבלו על ידו ואף תוך הפגנת זלזול כלפי הנהגת החוץ בהובלת אסמאעיל הנייה, שאותו שאף גם לרשת בתפקידו בבחירות 2025.

עתה, משמונה לתפקיד יו"ר הלשכה המדינית, מנהיג הארגון, בנוסף לתפקידו כמנהיג ברצועת עזה, מוצא עצמו סינואר בודד בצמרת הארגון בעזה ובכלל. רוב חבריו ושותפיו לדרך ולהנהגה ברצועת עזה חוסלו. שדרת הפיקוד הצבאית והפוליטית של הארגון ברצועה חוסלה ברובה ושורותיה הדלדלו עד מאוד. הארגון איבד למעשה את יכולתו לפעול כמסגרת צבאית מאורגנת, וגם השליטה האזרחית ברצועת עזה מוחלשת ואינה באה לידי ביטוי בכל שטח הרצועה.

תפקידיו ומעמדו של סינואר הופכים אותו למרכז הכובד של הארגון, לתנאי הכרחי בכל הקשור לשרידות חמאס ברצועת עזה ואף למעמד הארגון בזירה הפלסטינית. סינואר זוכה להערכת הציבור הפלסטיני, ונתפס כמנהיג לאומי במונחים היסטוריים ודתיים. הוא הפך לחזות הארגון כולו ברצועת עזה, והעוגן האחרון לאחר התדלדלות שורת המפקדים והמנהיגים הבכירים. למעשה, מדובר בעיני הפלסטינים בסמל של הישרדות ויכולת מופלאה לעמוד איתן מול הצבא הישראלי האימתני.

צה"ל ממשיך במלאכת כתישת הארגון וברדיפת מפקדיו ומנהיגיו. סינואר מוצא עצמו נאלץ להשקיע מאמץ רב בהימלטות ובהסתתרות ומתקשה לנהל את שאריות הארגון. הוא אינו בוטח במי שנותרו בהנהגה ושאינם ממעגל מקורביו ואנשי אמונו מרצועת עזה. יחסיו עם ח'אלד משעל וזאהר ג'בארין, שהחליף את צאלח אלעארורי שחוסל, נגועים בחשדנות הדדית, והוא רואה בהם יריבים לדרך ולשליטה בארגון.

נכון לכתיבת שורות אלה, לא ברור כיצד יסתיים המשא והמתן לעסקת החטופים. מטרות המלחמה שהגדיר הדרג המדיני נותרו תקפות גם בהינתן קיומה של עסקה, כך שחובה על מדינת ישראל להמשיך את הלחימה בחמאס כדי למנוע מרצועת עזה להמשיך להוות איום על מדינת ישראל, ותנאי הכרחי (אבל לא מספק) לזה הוא השמדת חמאס צבאית ושלטונית. לכן בהינתן כישלון המשא ומתן לעסקה, יש לוודא את הגברת הלחץ הצבאי כשאחת ממטרותיה העליונות חייבת להיות חיסולו של סינואר.

סילוקו או חיסולו של סינואר יכול לערער את המשך תפקודו של הארגון ושרידותו ברצועת עזה. חשוב להבחין כאן בין הממד הרעיוני-אידאולוגי-דתי לבין הממד הפונקציונלי. את הממד הרעיוני לא ניתן לפרק רק באמצעים קינטיים. לצורך כך נדרש תהליך ארוך ומורכב של דה-חמאסיפיקציה, שישראל לא תוכל לעשותו בכוחות עצמה בלבד. לעומת זאת, את הממד הפונקציונלי ניתן לנטרל או לכל הפחות לשבש באופן משמעותי. סינואר מחזיק בידיו את שאריות התפקוד של חמאס ברצועת עזה, ולכן היעלמותו עשויה לזרז מאוד את ההתמוטטות התפקודית של הארגון.

השמדת היכולות הצבאיות והשלטוניות של חמאס הן חלק קריטי במטרות המלחמה, ולכן כדי לפגוע בממד התפקודי של חמאס, חובה על ישראל לנטרל את סינואר. הנטרול יכול להתממש באמצעות חיסולו או הגלייתו אל מחוץ לשטח הרצועה. לכל אחת משתי גישות אלה יש יתרונות וחסרונות. מי שמבקשים לזרז את עסקת החטופים המסתמנת, יוכלו לנסות ולשים את יהבם על סינואר ככתובת למשא ומתן. במקרה שכזה הדרך היחידה לנטרלו תהיה ביציאתו מהרצועה. זו יכולה להיות מוסברת על ידו ככורח בחירתו לתפקיד מנהיג הארגון, תפקיד שאותו לא יוכל למלא מרצועת עזה. ישראל, לעומת זאת, תוכל להציג את עזיבתו את הרצועה כהגליה. נדמה שלהגלייתו של סינואר שלא במסגרת הסכם הנשען על עסקת חטופים וסיום המלחמה אין כל משפט קיום. הוא היה יכול לחלץ עצמו מהרצועה, אולם בחר שלא לממש אפשרות זו.

במידה שלא ניתן לקדם את המשא ומתן, הדרך היחידה הנותרת בפני ישראל לנטרל את סינואר כנקודה ארכימדית של המערכת היא חיסולו. חיסולו של סינואר עשוי בהחלט להוביל לקריסה תפקודית של חמאס ולסיום המלחמה באופן הקרוב ביותר לניצחון מוחלט. אלא שמהלך כזה עלול להעמיד את ישראל מול בעיות ודילמות אסטרטגיות ומוסריות כאחת, המחייבות התייחסות וחישוב מושכל של הסיכונים וההזדמנויות.

חיסולו של סינואר טרם מיצוי מהלך של משא ומתן עלול להעמיד את ישראל בפני בעיה קשה

מול הקהילה הבינלאומית בכלל, ומול ארה"ב בפרט, כשישראל תואשם כמי שלא רצתה בהסדר לסיום המלחמה וכמי שסיכלה את האפשרות לסיום המלחמה באמצעות עסקת חטופים. מאידך גיסא, חובה יהיה על ישראל שלא להיגרר לסבבי שיחות אינסופיים השוחקים את המשפחות והציבור בישראל.

חיסולו של סינואר עשוי להוביל לסיום המלחמה במתכונתה הנוכחית, מה שיכול לצמצם במידה רבה את היקף הנפגעים האזרחיים ברצועת עזה כמו גם את היקף הנפגעים בצד הישראלי. במצב זה ראוי לבחון את היקף הנזק האגבי שעלול להיגרם כתוצאה מחיסול סינואר מבחינת מידתיות התקיפה. נזכיר כי על פי הנורמות של המשפט הבינלאומי פגיעה באזרחים בלתי מעורבים לא תיחשב לפשע מלחמה כשהיא מבוצעת באופן מידתי, כלומר כשהתועלת הצבאית הצפויה מהפעולה עולה על הסיכון שבפגיעה באזרחים. ברור לכול שחיסולו של סינואר מהווה הישג צבאי קריטי, והתועלת ממנו תהיה עצומה.

דילמה ערכית מוסרית נוספת נוגעת לאפשרות הפגיעה בחיי חטופים המחוזקים על ידי סינואר בסביבתו הקרובה כמגן אנושי וכתעודת הביטוח שלו. זאת ועוד, חיסולו עלול לגרום לפגיעה גם בחיי חטופים שאינם בסביבתו כפעולה של נקמה. הסיכון הזה ממש, אלא שבהעדר עסקה מתאיין הסיכוי לשחרור חטופים שלא באמצעות מבצע צבאי. לכן לחיסולו של סינואר, שיוביל לקריסה תפקודית צפויה של חמאס, שתייצר מודיעין והזדמנויות מבצעיות שעשויות לייצר גם הזדמנות לשחרור חטופים רבים, יש גם ערך מוסרי-ערכי.

המלחמה ברצועת עזה נמצאת בשלבים קריטיים מבחינה אסטרטגית. כניעה ללחץ האמריקני להפסקת אש שאינה מוגבלת בזמן תוביל למעשה לאובדן הישגי המלחמה עד עתה ולתהליך שבסופו חזרה של שליטת החמאס ברצועת עזה. לכן, קריטי יהיה לייצר את ההבנות עם הממשל האמריקאי ואת גיבויו לחידוש הלחימה במקרה של הפרת ההסכם על ידי חמאס, ולחלופין את המנגנון לביסוס שלטון אזרחי חלופי לחמאס וגיבוי מלא לישראל בכל הנוגע לחיסול יכולותיו השלטוניות והצבאיות של הארגון. במקביל, יש להיערך לאפשרות של כישלון המשא ומתן לעסקה, שמשמעותו המשך הלחימה והעצמתה, ולהשקיע מאמצי-על כדי לחסל את סינואר, המהווה את המפתח לשרידותו של הארגון בעזה ולתמיכת הציבור הפלסטיני הרחב בארגון. שקלול ההיבטים האסטרטגיים של החיסול יחד עם אלה המוסריים-ערכיים בכל הקשור לנזק אגבי מחייב את מקבלי החלטות להפנים שחיסול סינואר מהווה נקודה ארכימדית במלחמה וחובה יהיה לקבל בהקשר זה החלטות שאינן פשוטות, מבחן למנהיגות הצבאית והמדינית של ישראל.